

BADANIA NOWOTWOROWE

- ▶ **Pomimo ogromnego postępu technologicznego w zakresie diagnostyki raka, fundamentalną rolę w procesie diagnostycznym nadal odgrywa prawidłowe myślenie oparte na wiedzy i doświadczeniu specjalisty oraz starannie przeprowadzony wywiad.**

HEMATOLOGIA

- ▶ Hematologia to jedna z dziedzin medycyny – nauka która zajmuje się badaniem chorób dotyczących całego układu krwiotwórczego (produkującego elementy obecne w osoczu) i samej krwi. Testy krwi mogą być rutynowe i wykonywane regularnie lub zlecane w nagłych sytuacjach w celu zdiagnozowania poważnych stanów, nawet zagrażających życiu.

PORADNICTWO GENETYCZNE

Szacuje się, że w około 5-10% przypadków chorób nowotworowych problem dotyczy nie tylko osoby chorującej na raka, lecz także całej rodziny i osób spokrewnionych z pacjentem. Są to rodziny, w których ze względu na **dziedziczna predyspozycje** u niektórych osób występuje zwiększone - powyżej populacyjne - ryzyko rozwoju określonych typów nowotworów, podczas gdy inni członkowie tych rodzin mają ryzyko zachorowania na nowotwory na poziomie ryzyka populacyjnego.

PORADNICTWO GENETYCZNE

Zmiany genetyczne zwiększające ryzyko pojawienia się nowotworu mogą być dziedziczone od rodziców, gdy są obecne w **komórkach rozrodczych**. Komórki rozrodcze dają początek nowemu organizmowi i jeśli niosą ze sobą mutację w genach, to mutacja ta będzie obecna również w komórkach nowo powstałego organizmu. Istotną rolę w opiece i szeroko rozumianej profilaktyce onkologicznej powinna odgrywać **identyfikacja rodzin podwyższonego ryzyka** oraz umiejętność skierowania ich do właściwego specjalisty w celu objęcia opieką.

PORADNICTWO GENETYCZNE

Nowotwory mogą występować jako: -
dziedziczne predyspozycje (około 5-10%
wszystkich nowotworów). Są to rzadkie
zachorowania na nowotwory, które
spełniają kryteria rodowodowo-kliniczne
(liczba chorych, stopień pokrewieństwa
między chorymi, wiek zachorowania).
**Ryzyko zachorowań na nowotwory w
rodzinach z dziedziczną predyspozycją
jest duże.**

PORADNICTWO GENETYCZNE

- zachorowania rodzinne (około 15%) - częstsze niż predyspozycje dziedziczne. Stanowią agregację nowotworów w rodzinie, czyli kulminację zachorowań na nowotwory w rodzinie. Nie spełniają jednak kryteriów rozpoznania dziedzicznych predyspozycji (np. wiek pojawienia się objawów choroby jest późny). Mogą być uwarunkowane wielogenowo lub wieloczynnikowo. Ryzyko powtórzenia zachorowania w takiej rodzinie jest **średnie lub małe.**

PORADNICTWO GENETYCZNE

zachorowania sporadyczne (75-80% zachorowań na wszystkie nowotwory) - są to najczęstsze zachorowania. Ich etiologia jest nieznana: rola czynników środowiskowych (np. dym tytoniowy, alkohol, nadmierne nasłonecznienie, styl życia i inne), możliwy wpływ czynników genetycznych (indywidualna wrażliwość na działanie czynników środowiskowych, zmienność genetyczna). Ryzyko ponownego wystąpienia nowotworu w rodzinie jest na poziomie ryzyka populacyjnego (czyli nie jest zwiększone).

DZIEDZICZNE NOWOTWORY

Nowotwory występujące w rodzinie sugerują cechy dziedziczności gdy:

Chorują osoby młode

U jednej osoby występuje wiele nowotworów

Rak pojawia się w obu z organów występujących parami (np. obustronny rak piersi) lub występuje wieloogniskowo (wieloogniskowy rak nerki)

Jeden typ nowotworu występuje u bliskich krewnych (np. rak piersi u matki, córki i siostr)

DZIEDZICZNE NOWOTWORY

Nowotwór występuje w wielu pokoleniach danej rodziny

W rodzinie pojawiają się nowotwory rzadkie takie jak: retinoblastoma (nowotwór wewnątrzgałkowy u dzieci), rak nadnercza, czerniak oka, rak dwunastnicy, rak jajnika z komórek ziarnistych

Rak występuje nietypowo - np. rak piersi u mężczyzn

DZIEDZICZNE NOWOTWORY

Rak ma nietypową biologię np. rak rdzeniasty tarczycy

Rzadkie nowotwory powiązane są z wadą genetyczną np. Guz Wilmsa (nowotwór nerki wieku dziecięcego) i zaburzenia moczowo-płciowe

Występują w populacjach etnicznych lub geograficznych znanych z wysokiego ryzyka pojawienia się nowotworów dziedzicznych

Narodowe programy walki z rakiem na świecie

W wielu rozwiniętych krajach np. w USA i w krajach Unii Europejskiej uznano, że skuteczność zwalczania nowotworów złośliwych jest ważnym wskaźnikiem postępu cywilizacyjnego. W krajach tych wykazano, że ograniczenie zachorowań i poprawa wyników leczenia nowotworów złośliwych możliwe są do osiągnięcia na drodze narodowych programów walki z rakiem. Programy te są finansowane ze środków budżetowych państwa, lub państw członkowskich.

Narodowe programy walki z rakiem na świecie

**Wydzielone środki przeznaczane są
na specjalne, populacyjne działania
interwencyjne oraz kompleksową
modernizację pełnoprofilowych,
referencyjnych ośrodków
onkologicznych.**

**W USA fundusze na walkę z rakiem
uchwala Kongres i przekazuje je do
zarządzania Narodowemu
Instytutowi Raka .**

Narodowe programy walki z rakiem na świecie

W krajach UE zapisy na temat walki z rakiem znalazły się w Traktacie z Maastricht, zaś środki na realizację programu "Europa Przeciw Rakowi" są wydzielone z budżetów państw członkowskich. W roku 1986 grupa ekspertów UE przygotowała "Europejski Kodeks Walki z Rakiem"

Narodowe programy walki z rakiem na świecie

Głównymi celami działań w krajach UE są:
profilaktyka pierwotna (zwalczanie palenia, nadmiernego picia alkoholu, upowszechnienie diety ubogiej w tłuszcze zwierzęce, a bogatej w warzywa i owoce),
profilaktyczne badania masowe, a zwłaszcza badania typu przesiewowego (skryningowego) dla wykrycia wczesnych raków piersi, szyjki macicy, a także okrężnicy, odbytnicy i gruczołu krokowego, dostępność do metod wczesnej diagnostyki, szerokie upowszechnianie naukowo udowodnionych metod skutecznego leczenia, dostępność do opieki paliatywnej i terminalnej (w ostatniej fazie choroby nowotworowej).

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Masowe badania przesiewowe.**
- ▶ **Skrining onkologiczny oznacza badania osób bez objawów choroby w celu wczesnego wykrycia nowotworu lub stanu przednowotworowego, aby zmniejszyć umieralność na ten nowotwór.**
- ▶ **Skriningiem obejmuje się tę część populacji, w której występuje największe ryzyko zachorowania na chorobę nowotworową.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Skrining polega na zastosowaniu testu diagnostycznego, który umożliwiłby wykrycie choroby we wczesnym okresie jej rozwoju.
- ▶ Zastosowany test powinien być prosty, tani, powtarzalny i społecznie akceptowalny.
- ▶ Test powinien cechować się wysoką czułością i swoistością.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Czulość testu jest cechą mówiącą o zdolności testu do wykrycia choroby.
- ▶ **Test o czulości 90% oznacza, że chorobę wykryto u 9 na 10 chorych.**
- ▶ Test o takiej czulości oznacza również, że 10% wyników jest fałszywie negatywnych.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Swoistość testu to cecha mówiąca o zdolności testu do identyfikacji osób zdrowych.
- ▶ **Test o swoistości 90% oznacza, że choroby nie wykryto u 9 na 10 osób zdrowych.**
- ▶ Test o takiej swoistości oznacza także, że 10% wyników jest fałszywie pozytywnych.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Zgłaszanie do Regionalnego Rejestru Nowotworów wyników dodatkich na kartach zgłoszenia nowotworu złośliwego Mz/N1-a z dopiskiem „S” (skrining)**
- ▶ **Prowadzenie elektronicznej bazy danych badanych kobiet i wyników badań.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Populacyjny program wczesnego wykrywania raka piersi**
- ▶ **Rak piersi** to najczęstsza choroba nowotworowa wśród kobiet. Głównym powodem, dla którego tak wiele kobiet nadal umiera na raka, jest zbyt późne wykrycie choroby, wtedy gdy jest ona już w zaawansowanym stadium.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Postęp medycyny, umiejętności polskich lekarzy i nakłady ministra zdrowia na specjalistyczną aparaturę stosowaną w diagnostyce i leczeniu onkologicznym sprawiają, że w zdecydowanej większości przypadków wczesne wykrycie raka piersi umożliwia całkowite wyleczenie.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Dlatego warto regularnie wykonywać badania diagnostyczne (mammografię, USG i samobadanie piersi).**
- ▶ **Największe ryzyko zachorowania na raka piersi dotyczy kobiet w wieku od 50 do 69 lat – dlatego Panie będące w tej grupie wiekowej powinny robić mammografię co dwa lata.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Mammografia jest finansowana przez Narodowy Fundusz Zdrowia.**
- ▶ **Trwa zaledwie kilka minut, a pacjentki, do których skierowany jest program profilaktyczny (czyli Panie w wieku 50 - 69 lat) nie muszą mieć na nią skierowania ani specjalnego zaproszenia.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Aby wykonać mammografię w ramach programu, wystarczy zgłosić się do jednej z placówek, które realizują program.
- ▶ Skierowanie nie jest potrzebne.
- ▶ Z badań mogą korzystać wszystkie ubezpieczone w NFZ kobiety, które mieszczą się w grupie wiekowej i nie wykonywały mammografii w ciągu ostatnich dwóch lat (również te, które nie otrzymały imiennego zaproszenia).

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Jeśli kobieta nie mieści się w grupie wiekowej również może skorzystać z bezpłatnej mammografii w ramach ubezpieczenia w NFZ.
- ▶ W tym celu powinna zgłosić się do lekarza specjalisty, który wyda skierowanie na badanie. Dodatkowo NFZ by zachęcić kobiety do skorzystania z badania wysyła do części z nich imienne zaproszenia na mammografię.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Populacyjny program wczesnego wykrywania raka piersi jest finansowany ze środków będących w dyspozycji Ministra Zdrowia w ramach Narodowego programu zwalczania chorób nowotworowych.**
- ▶ Program realizowany jest w dwóch etapach:
- ▶ **Etap podstawowy.**
- ▶ **Etap pogłębionej diagnostyki.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Etap podstawowy – wykonanie badania mammograficznego.**
- ▶ **W przypadku negatywnego wyniku zalecenie ponownego zgłoszenia za dwa lata; jeśli wynik pozytywny (wykrycie nieprawidłowości) - skierowanie kobiety do etapu pogłębionej diagnostyki.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Etap pogłębionej diagnostyki -**
- ▶ **ma na celu wyjaśnienie nieprawidłowości badania mammograficznego (dodatkowe badanie mammograficzne, badanie fizykalne, badanie usg, biopsja cienkoigłowa, biopsja gruboigłowa, biopsja chirurgiczna).**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Badanie mammograficzne to bardzo skuteczna metoda, która umożliwia wykrywanie niewyczuwalnych guzków piersi.**
- ▶ **Już w latach 80 w wielu krajach rozpoczęto realizację narodowych programów badań mammograficznych.**
- ▶ **Dzięki tym badaniom, które obejmują miliony kobiet, udało się zmniejszyć umieralność z powodu raka piersi o około 25%.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Obecnie udaje się obniżyć śmiertelność nawet o 1/3.
- ▶ W Polsce badania przesiewowe raka piersi stały się integralną częścią powołanego w 2005 roku Narodowego Programu Zwalczania Chorób Nowotworowych.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ System badań dotyczy kobiet w wieku od 50 -69 lat listownie zapraszanych do uczestnictwa i obejmuje mammografię wykonywaną co dwa lata.
- ▶ W przypadku kobiet przed 50 rokiem życia wartość przesiewowych badań mammograficznych nie jest udowodniona.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Program badań przesiewowych dla wczesnego wykrywania raka jelita grubego.**
- ▶ **Rak jelita grubego jest jednym z najczęstszych nowotworów złośliwych występujących w Unii Europejskiej.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Jest to nowotwór łatwo wykrywalny na etapie zmian przedrakowych, a rokowania w przypadku rozpoznania choroby we wczesnym stadium są bardzo dobre.**
- ▶ **Dlatego właśnie znaczenie badań przesiewowych jest tak ważne.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Polska jest jednym z czterech krajów w Europie (Polska, Niemcy, Włochy i Luksemburg), w których program wczesnego wykrywania raka jelita grubego prowadzony jest za pomocą kolonoskopii.**
- ▶ W całym czasie trwania programu trwa ustawiczne monitorowanie programu.

Profilaktyka chorób nowotworowych

Program Badań Przesiewowych raka jelita grubego (PBP) jest zadaniem Narodowej Strategii Onkologicznej. W ramach PBP od 2000 roku wykonywana jest bezpłatna profilaktyczna kolonoskopia. Od 2012 roku w ramach PBP wysyłane są imienne, jednokrotne zaproszenia na kolonoskopię do osób w wieku 55-64 lata.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Działające od 1975 roku w strukturach WCO Wielkopolskie Biuro Rejestracji Nowotworów jest jedynym aktywnym, populacyjnym rejestrem, gromadzącym szczegółowe dane dotyczące zachorowań i zgonów w odniesieniu do nowotworów złośliwych na obszarze województwa wielkopolskiego.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Ogólnopolski Program Profilaktyki Nowotworów Głowy i Szyi – projekt finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2017-2020**
- ▶ **Źródło finansowania programu**
- ▶ **Środki Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2017-2020**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Ogólnopolski Program Profilaktyki Nowotworów Głowy i Szyi jest odpowiedzią na stały i bardzo znaczący wzrost zachorowalności na nowotwory głowy i szyi. Ta grupa chorób najczęściej diagnozowana jest w III i IV stadium zaawansowania, medycyna wówczas może zaoferować jedynie leczenie paliatywne, którego celem jest przedłużenie życia i poprawa jego komfortu.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Zgodnie z danymi Krajowego Rejestru Nowotworów liczba nowych rozpoznań wzrosła w ostatniej dekadzie o 25% tj. z 8 694 do 10 801. Mapy Potrzeb Zdrowotnych, opracowane przez Ministerstwo Zdrowia, prognozują w latach 2015-2025 wzrost liczby zachorowań na nowotwory głowy i szyi o 10%.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Autorem Programu jest prof. dr hab. n. med. Wojciech Golusiński,**
- ▶ **Kierownik Katedry i Kliniki Chirurgii Głowy, Szyi i Onkologii Laryngologicznej Wielkopolskiego Centrum Onkologii w Poznaniu, Prezes Polskiego Towarzystwa Nowotworów Głowy i Szyi.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Wielkopolskie Centrum Onkologii w Poznaniu w okresie od 01.09.2017 r. do 31.08.2020 r. realizowało projekt profilaktyczny dotyczący wczesnego wykrywania nowotworów głowy i szyi na terenie województw lubuskiego, wielkopolskiego oraz zachodniopomorskiego, a jego główne cele to:**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ - objęcie grupy docelowej 7500 mieszkańców (3000 kobiet i 4500 mężczyzn) na terenie realizacji projektu bezpłatnymi świadczeniami zdrowotnymi w ramach profilaktyki wtórnej. Grupą docelową były osoby w wieku produkcyjnym, u których istnieje podwyższone ryzyko NGiSz tj.: w wieku 40-65 lat,

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ - są wieloletnimi palaczami, nadużywają alkoholu, mają podwyższone ryzyko zakażenia wirusem brodawczaka ludzkiego, u których przez ponad 3 tygodnie występuje jeden z 6 objawów niezwiązanych z infekcją górnych dróg oddechowych takich jak: pieczenie języka, niegojące się owrzodzenie oraz/lub czerwone lub białe naloty w jamie ustnej, ból gardła, przewlekła chrypka, guz na szyi, niedrożność nosa lub krwawy wyciek z nosa, ból w trakcie oraz/lub problemy z przełykaniem.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Według prognoz WHO prezentowanych w raporcie „World Cancer Report 2008” do 2030 roku obserwowany będzie w kolejnych dekadach wzrost populacji świata (z 6,7 miliarda w 2008 roku do 8,3 miliarda w 2030), jak również wzrost liczby nowych zachorowań, nawet jeśli współczynniki umieralności na nowotwory pozostaną na stałym poziomie.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Według danych Krajowego Rejestru Nowotworów w kraju rejestruje się rocznie ponad 150 tys. nowych zachorowań na nowotwory złośliwe oraz ponad 90 tys. nowych zgonów z tego powodu.
- ▶ Nowotwory złośliwe stanowią drugą przyczynę zgonów w Polsce

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Nowotwory złośliwe płuca, gruczołu krokowego i jelita grubego są najczęstszymi nowotworami złośliwymi wykrywanymi u mężczyzn - stanowiąc 19,9%, 14,3%, 11,3% wszystkich nowotworów u mężczyzn.
- ▶ W populacji kobiet natomiast wiodącymi umiejscowieniami nowotworów są pierś (22,2%), płuco (8,7%), trzon macicy (7,1%) oraz jelito grube (9,0%).

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Jednocześnie największy odsetek zgonów nowotworowych stanowiły u mężczyzn zgony z powodu nowotworów złośliwych płuca (30,7%), jelita grubego (10,9%) i gruczołu krokowego (8,0%),
- ▶ Natomiast u kobiet największy odsetek stanowiły zgony z powodu nowotworu złośliwego płuca (15,3%), piersi (13,3%), a w dalszej kolejności jelita grubego (11,4%).

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Przyrost liczby zachorowań i zgonów na nowotwory złośliwe w kraju wynika głównie ze zmian w strukturze wieku, a przede wszystkim zwiększenia liczby ludności powyżej 65. roku życia, ze zwiększenia ekspozycji na czynniki rakotwórcze i rozpowszechnienia zachowań sprzyjających rozwojowi raka, z utrzymującego się wysokiego poziomu nikotynizmu.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Do przyczyn wzrostu śmiertelności można także zaliczyć nieodpowiedni sposób odżywiania, niską aktywność fizyczną, brak świadomości zagrożenia chorobami nowotworowymi, a w konsekwencji niechęć społeczeństwa do wykonywania badań przesiewowych oraz do wczesnego zgłaszania się do lekarza w przypadku zauważenia ewentualnych zmian chorobowych.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Nie ulega wątpliwości, że nowotwory złośliwe są poważnym zagrożeniem dla polskiego społeczeństwa, stwarzają problemy zarówno na poziomie jednostki, jak i państwa i w przyszłości będą narastać.
- ▶ Prognozy Krajowego Rejestru Nowotworów na najbliższe lata pokazują, że liczby zachorowań i zgonów na nowotwory złośliwe w Polsce będą wzrastać,

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Promocja zdrowia uwzględniająca najważniejsze uwarunkowania zdrowotne powinna być priorytetem każdego planu nowotworowego, obejmując strategię dotyczącą odżywiania, kwestie zdrowotne dotyczące nadwagi i otyłości, a także zmniejszanie szkodliwych skutków działania alkoholu oraz kontrolę palenia tytoniu, biorąc pod uwagę potrzebę dostosowania promocji zdrowia do poszczególnych populacji i grup docelowych.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Ponadto zapadalność na nowotwory można obniżyć i kontrolować poprzez wdrożenie opartych na dowodach strategii wczesnego wykrywania choroby i opieki nad pacjentami chorymi na raka.
- ▶ Pomimo znacznych wysiłków, zasięg badań przesiewowych w Unii Europejskiej wynosi mniej niż połowę minimalnej liczby badań rocznie,

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ W Polsce w wyniku dotychczasowej realizacji Narodowego programu zwalczania chorób nowotworowych w zakresie programów profilaktycznych uzyskano zwiększającą się zgłaszalność:
- ▶ na badania mammograficzne z 23,37% w 2006 r. zgłaszalność wzrosła do 48,05% w 2014 r.,

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ natomiast na badania cytologiczne z 12,7% w 2006 r. do 44,40% w 2014 r. (biorąc pod uwagę liczbę faktycznie zrealizowanych badań profilaktycznych, mammograficznych i cytologicznych w ramach programów skriningowych i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej).

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Poprawiła się dostępność do badań kolonoskopowych. Liczba realizatorów z 10 jednostek w początkowych latach realizacji programu badań przesiewowych wzrosła do 106 w 2014
- ▶ Zapewniona została wysoka jakość badań kolonoskopowych realizowanych w ramach programu.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Ponadto w ostatnich latach nastąpił istotny postęp w zakresie radioterapii:
- ▶ zwiększyła się liczba chorych korzystających z tej metody leczenia: liczba chorych napromienianych wzrosła z ok. 40 000 w 1999 r. do 83 000 w 2014 r
- ▶ skrócił się średni czas oczekiwania chorych na rozpoczęcie leczenia z 8-10 tygodni w 1998 r. do 1-3 tygodni w 2014 r.;

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ W analizie przeprowadzonej przez Krajowy Rejestr Nowotworów odsetki 5-letnich przeżyć w raku jelita grubego w naszym kraju wzrosły z około 26% (publikacje z 2003 r.) do około 43–46% (publikacje z lat 2007 i 2010). Na przestrzeni tych lat Polska odnotowała jeden z najwyższych wzrostów tego wskaźnika w Europie.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ ułatwiony został dostęp chorych do najnowocześniejszych, unikalnych wysokospecjalistycznych technik i metod leczenia;
- ▶ w znacznym stopniu wyrównane zostały różnice regionalne w dostępie do nowoczesnej radioterapii;

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ nastąpiła poprawa wyposażenia ośrodków onkologicznych w aparaturę radioterapeutyczną w porównaniu do 2005 r. - liczba akceleratorów wzrosła z 70 w 2005 r. do 144 w 2014 r. (aktualnie liczba ludności przypadająca na 1 aparat megawoltowy wynosi ok. 273 0191)).

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ W wyniku doposażenia klinik i oddziałów torakochirurgii systematycznie wzrosła liczba chorych operowanych we wczesnych stadiach raka płuca i obecnie odsetek chorych operowanych w I i II stadium zaawansowania choroby wynosi 80%

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Nie widać tego, że ktoś nie zachorował na raka, bo rzucił palenie, czy zaczął jeść warzywa i owoce.**
- ▶ **Trzeba więc wielkiej wyobraźni, aby uznać zapobieganie zachorowaniom za najważniejszy postulat walki z rakiem**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Ale tak właśnie postępują najmądrzejsze narody Europy, w których liczba zgonów z powodu raka w ostatnich dziesięcioleciach się zmniejsza.**
- ▶ **Zachorowanie na raka nie jest wynikiem przeznaczenia czy złego losu.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ Nawet jeżeli masz rodzinne lub genetyczne skłonności do chorób nowotworowych, a właściwie zwłaszcza wtedy, możesz zapobiec zachorowaniu, gdyż o jego wystąpieniu przesądzą twoje zachowania zdrowotne.
- ▶ **Nowotwory złośliwe określane są czasami jako Man Made Diseases (schorzenia „wyprodukowane” przez człowieka).**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Ponieważ 80-90% nowotworów wynika z szeroko rozumianych czynników zewnętrznych, czyli środowiskowych: stylu życia, nawyków żywieniowych, miejsca pracy i zamieszkania czy zachowań społeczno-kulturowych.**
- ▶ **Najlepszym przykładem jest rak płuca – najczęstsza lokalizacja nowotworowa u mężczyzn i kobiet w Polsce .**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Jeżeli nie palisz, to nawet gdy masz „złe” geny, ryzyko zachorowania na tę chorobę jest bardzo niskie, ponieważ ponad 90% chorujących na raka płuca mężczyzn w Polsce to palacze - także bierni.**
- ▶ **Dlatego też zapobieganie zachorowaniom na raka zajmuje tak ważne miejsce w polityce zdrowotnej.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ W większości przypadków pierwsze objawy nowotworów złośliwych pojawiają się dopiero wówczas, gdy choroba jest już zaawansowana.
- ▶ Dlatego tak ważne są **populacyjne badania przesiewowe**, mające na celu wykrycie choroby we wczesnej, zwykle bezobjawowej fazie rozwoju.

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Kolejnym etapem zapobiegania zgonom z powodu nowotworów złośliwych jest całkowite wyleczenie choroby, wykrytej nawet w stadium zaawansowanym.**
- ▶ **Jest to wciąż bardzo trudne, a w wielu przypadkach niemożliwe, pomimo licznych przełomów w leczeniu niektórych form nowotworów uważanych dotąd za nieuleczalne, czyli śmiertelne.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **I choć poprawia się jakość metod leczenia, wzrost przeżywalności chorych na najczęstsze typy nowotworów jest wciąż daleki od oczekiwanego.**
- ▶ **W Europie choroby nowotworowe należą do najczęstszych przyczyn przedwczesnych zgonów.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

**Populacyjne programy
ochrony zdrowia, mogące
zapobiegać rozwojowi
nowotworów lub zwiększać
szanse ich wyleczenia**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Wirus brodawczaka ludzkiego (HPV, Human Papilloma Virus)**
- ▶ **Wirus z rodziny papilloma wirusów. Istnieje około 100 typów tego wirusa, z których część może być przyczyną łagodnych zmian w postaci brodawek na skórze, część powstawania łagodnych zmian w postaci kłykcin kończystych, a część nowotworów złośliwych, jak rak szyjki macicy i rak prącia**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Raki związane z HPV stanowią 3,3 % zachorowań na raka wśród kobiet i 2 % wśród mężczyzn.**
- ▶ **Przyjmuje się, że nawet około 50% populacji ludzkiej w ciągu swojego życia przechodzi zakażenie HPV.**
- ▶ **Wirus ten jest przenoszony poprzez kontakt z naskórką, co powoduje powstawanie tzw. kurzajek czy brodawek stóp, albo drogą płciową u osób aktywnych seksualnie.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **W niektórych przypadkach infekcji odmianami wirusa typowymi dla narządów rodnych może dojść np. podczas porodu, gdzie matka zaraża wirusem dziecko.**
- ▶ **U wielu osób HPV znajduje się w fazie latencji, innymi słowy nie ujawnia się, a dzięki działaniu układu immunologicznego zakażenie ustępuje samoistnie.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **W przypadkach osób wykazujących objawy immunosupresji, czyli osłabienia odporności, może dojść do przewlekłego zakażenia HPV, a w następstwie do powstania nowotworów.**
- ▶ **Istnieje około 100 typów wirusów HPV, które można podzielić na 2 grupy pod względem ryzyka onkologicznego:**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Zakażenie typami HPV 16 i 18 może prowadzić do niekontrolowanych podziałów komórkowych nabłonka szyjki macicy, co może skończyć się rakiem szyjki macicy.**
- ▶ **Przyjmuje się, że za około 2/3 przypadków raka szyjki macicy odpowiedzialne są wirusy HPV 16 i 18.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Ryzyko zakażenia onkogennym typem wirusa HPV towarzyszy kobiecie od inicjacji seksualnej przez całe życie aktywności płciowej.**
- ▶ **Chociaż większość zakażeń HPV obserwuje się u kobiet między 16 a 26 rokiem życia, to zwykle mają one charakter przemijający i samoistnie ustępują w przeciągu kilku miesięcy.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **U kobiet powyżej tego wieku znacznie częściej dochodzi do rozwoju przetrwałego zakażenia onkogennym typem wirusa HPV, które jest przyczyną raka szyjki macicy.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Profilaktyka zakażeń HPV**
- ▶ **Jeśli chodzi o tzw. kurzajki, to najlepszą profilaktyką jest unikanie bezpośredniego kontaktu, takiego jak uścisk rąk, z osobami z widocznymi brodawkami czy też dotykania przedmiotów sprzyjających przetrwaniu wirusa przez pewien czas (np. skórzane uchwyty do przytrzymywania się w środkach publicznego transportu)**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Jeżeli chodzi o brodawki stóp, to zapobieganie zakażeniu polega na noszeniu obuwia ochronnego w miejscach podwyższonego ryzyka, jak szatnie, pływalnie, natryski i łaźnie.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Zapobieganie zakażeniom HPV drogą płciową obejmuje przede wszystkim współżycie płciowe z partnerami niezakażonymi HPV, a stosowanie prezerwatyw tylko nieznacznie zmniejsza prawdopodobieństwo zakażenia tym wirusem.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Obecnie najskuteczniejszą metodą diagnozowania zakażeń HPV drogą płciową jest wykonywanie regularnie badania cytologicznego, które pozwala na odpowiednio wczesne wykrycie zmienionych komórek.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **W przypadku obecności zmienionych komórek w preparacie mikroskopowym wskazane może być wykonanie badania PCR, które z dużą czułością wykrywa DNA wirusa, a także pozwala na określenie typów HPV w materiale (typowanie HPV).**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Mitem jest, że przeciwko wirusowi brodawczaka ludzkiego powinny się szczepić wyłącznie kobiety, zakażenie dotyczy bowiem także mężczyzn, którzy również mogą być jego nosicielami.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **W przypadku mężczyzn wirus HPV może prowadzić do zachorowania na raka odbytu, prącia, głowy i szyi, dlatego szczepienie powinno obejmować także chłopców i młodych mężczyzn. Pamiętajmy, że szczepienie mężczyzn to także profilaktyka raka szyjki macicy u kobiet, ponieważ zaszczepiony partner zmniejsza ryzyko przeniesienia na partnerkę seksualną onkogennego wirusa.**

Profilaktyka chorób nowotworowych

- ▶ **Rola pielęgniarek w zapobieganiu chorobom nowotworowych.**
- ▶ **Zapobieganie nowotworom stanowi ważne zadanie wielu zawodów medycznych i grup konsumentów, pielęgniarki zajmują kluczową pozycję, aby móc bezpośrednio wpływać na zdrowie ludzi.**